Ceturtdiena, 2022. gada 10. marts

P9_TA(2022)0080

Kultūras mantojuma iznīcināšana Kalnu Karabahā

Eiropas Parlamenta 2022. gada 10. marta rezolūcija par kultūras mantojuma iznīcināšanu Kalnu Karabahā (2022/2582(RSP))

(2022/C 347/18)

Eiropas Parlaments,

— ņemot vērā iepriekšējās rezolūcijas par Armēniju un Azerbaidžānu,

— ņemot vērā 2006. gada 16. februāra rezolūciju par kultūras mantojumu Azerbaidžānā ([1]),

— ņemot vērā 2022. gada 17. februāra rezolūciju par 2021. gada ziņojumu par kopējās ārpolitikas un drošības politikas īstenošanu ([2]),

— ņemot vērā Delegācijas attiecībām ar Dienvidkaukāza valstīm priekšsēdētāja, Eiropas Parlamenta pastāvīgā referenta Armēnijas jautājumos un Eiropas Parlamenta pastāvīgā referenta Azerbaidžānas jautājumos 2021. gada 9. decembra kopīgo paziņojumu par Starptautiskās Tiesas 2021. gada 7. decembra rīkojumiem Armēnijas un Azerbaidžānas lietās,

— ņemot vērā Eiropas Padomes Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību (*ECRI*) ziņojumus,

— ņemot vērā Komisijas un Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos 2020. gada 18. marta kopīgo paziņojumu "Austrumu partnerības politika pēc 2020. gada. Noturības stiprināšana — Austrumu partnerība, kas sniedz labumu visiem" (JOIN(2020)0007),

— ņemot vērā ekonomikas un investīciju plānu Austrumu partnerības valstīm,

— ņemot vērā Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Minskas grupas līdzpriekšsēdētāju 2021. gada 11. novembra paziņojumu, kurā atkārtoti uzsvērta vēsturisko un kultūras objektu aizsardzības nozīme reģionā,

— ņemot vērā Starptautiskās Tiesas 2021. gada 7. decembra rīkojumus,

— ņemot vērā Padomes 2021. gada 21. jūnija secinājumus par ES pieeju kultūras mantojumam konfliktos un krīzēs,

— ņemot vērā *UNESCO* 1972. gada 16. novembra Konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību,

— ņemot vērā *UNESCO* 2003. gada 17. oktobra Deklarāciju attiecībā uz kultūras mantojuma tīšu iznīcināšanu,

— ņemot vērā 1966. gada 16. decembra Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām,

— ņemot vērā Eiropas Kultūras konvenciju, pārskatīto Eiropas Konvenciju arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai un Mazākumtautību aizsardzības pamatkonvenciju, kurai pievienojusies Armēnija un Azerbaidžāna,

— ņemot vērā 1954. gada Hāgas Konvenciju par kultūras vērtību aizsardzību bruņota konflikta gadījumā, kuras puses ir Armēnija un Azerbaidžāna, un tās protokolu, kas piemērojams okupētajām teritorijām, un Otro protokolu par kultūras īpašuma pastiprinātu aizsardzību, kas aizliedz jebkādu kultūras vērtību pārveidošanu vai to izmantošanas maiņu, ar nolūku slēpt vai iznīcināt kultūras, vēstures vai zinātniskos pierādījumus,

([1]) OV C 290 E, 29.11.2006., 421. lpp.
([2]) Pieņemtie teksti, P9_TA(2022)0039.

— ņemot vērā 1948. gada 10. decembra Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju,

— ņemot vērā 1965. gada 21. decembra Starptautisko konvenciju par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu,

— ņemot vērā Reglamenta 144. panta 5. punktu un 132. panta 4. punktu,

A. tā kā kultūras, reliģiskā vai nacionālā mantojuma pieminekļu vai objektu iznīcināšana vai apgānīšana pārkāpj Eiropas Savienības principus;

B. tā kā pēc 2020. gada 9. novembra pamiera sākuma Azerbaidžānas kontrolē nonāca 1 456 pieminekļi, no kuriem lielākā daļa bija armēņu; tā kā Azerbaidžāna 2020. gada kara laikā Armēnijas kultūras mantojumam nodarīja ievērojamus tīšus postījumus, jo īpaši ar artilēriju apšaudot *Gazanchi* baznīcu, Svētā Pestītāja/*Ghazanchetsots* katedrāli Šušā/Šuši, kā arī iznīcinot vai bojājot citas baznīcas un kapsētas, vai arī mainot to funkciju konflikta laikā un pēc tā, kā tas bija saistībā ar *Zoravor Surb Astvatsatsin* baznīcu netālu no Mekhakavanas pilsētas un *St Yeghishe* baznīcu Matagisas ciematā Kalnu Karabahā; tā kā prezidents *I. Aliyev*, apmeklējot 12. gadsimta armēņu baznīcu Tsakuri, pauda apņemšanos novākt no tās uzrakstus armēņu valodā;

C. tā kā, kā minēts *UNESCO* 2003. gada Deklarācijā par kultūras mantojuma tīšu iznīcināšanu, kultūras mantojums ir svarīgs kopienu, grupu un indivīdu kultūras identitātes un sociālās kohēzijas elements, tādēļ tā tīša iznīcināšana varētu negatīvi ietekmēt cilvēka cieņu un cilvēktiesības;

D. tā kā kultūras mantojuma vietu, artefaktu un objektu iznīcināšana veicina karadarbības eskalāciju, savstarpēju naidu un rasu aizspriedumus starp sabiedrībām un to iekšienē;

E. tā kā cieņa pret minoritātēm, tostarp to kultūras mantojuma aizsardzība, ir daļa no Eiropas kaimiņattiecību politikas; tā kā Eiropas kaimiņattiecību politikas mērķis ir izveidot partnerību ar Armēniju un Azerbaidžānu, pamatojoties uz kopīgām vērtībām;

F. tā kā nesenākais bruņotais konflikts Kalnu Karabahā un tās apkārtnē beidzās pēc tam, kad Armēnija, Azerbaidžāna un Krievija panāca vienošanos par pilnīgu pamieru Kalnu Karabahā un tās apkārtnē, un šī vienošanās tika parakstīta 2020. gada 9. novembrī un stājās spēkā 2020. gada 10. novembrī;

G. tā kā Kalnu Karabahā atrodas daudzas baznīcas, mošejas, akmenī iecirsti krusti un kapsētas;

H. tā kā 2021. gada 7. decembrī Starptautiskā Tiesa savā rīkojumā norādīja, ka Azerbaidžānai "jāveic visi vajadzīgie pasākumi, lai novērstu un piemērotu sodu par vandālismu un apgānīšanu, kas skar Armēnijas kultūras mantojumu, tostarp, bet ne tikai, baznīcas un citas kulta vietas, pieminekļus, kultūrvēsturiskos apskates objektus, kapsētas un artefaktus"; tā kā Starptautiskā Tiesa uzdeva Armēnijai un Azerbaidžānai "veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai novērstu rasu naida kurināšanu un veicināšanu"; tā kā Starptautiskā Tiesa noteica, ka Azerbaidžānai "visas personas, kas aizturētas saistībā ar 2020. gada konfliktu un joprojām atrodas apcietinājumā, jāaizsargā no vardarbības un miesas bojājumu nodarīšanas"; tā kā Starptautiskā Tiesa savos rīkojumos ir norādījusi, ka "abām pusēm jāatturas no jebkādas rīcības, kas varētu saasināt vai paplašināt strīdu Tiesā vai apgrūtināt tā atrisināšanu";

I. tā kā *UNESCO* ir atkārtoti uzsvērusi valstu pienākumu aizsargāt kultūras mantojumu saskaņā ar 1954. gada Hāgas Konvenciju par kultūras vērtību aizsardzību bruņota konflikta gadījumā un ir ierosinājusi organizēt neatkarīgu ekspertu vizīti, lai sagatavotu nozīmīgu kultūras vērtību provizorisku sarakstu, kas būtu pirmais solis ceļā uz reģionālā mantojuma efektīvu aizsardzību;

J. tā kā kultūras mantojuma aizsardzībai ir būtiska nozīme ilgstoša miera veicināšanā, veicinot iecietību, starpkultūru un dažādu reliģiju dialogu un savstarpēju sapratni, kā arī demokrātiju un ilgtspējīgu attīstību;

K. tā kā kultūras priekšmetiem ir liela kultūras, mākslinieciska, vēsturiska un zinātniska nozīme un tie jāaizsargā pret nelikumīgu piesavināšanos, bojāšanu un iznīcināšanu; tā kā Armēnijas baznīcas un klosteri ir daļa no senākā kristiešu mantojuma pasaulē un daļa no cilvēces kopīgā mantojuma;

Ceturtdiena, 2022. gada 10. marts

L. tā kā Starptautiskās Tiesas izskatāmajā lietā ir izteikti nopietni apgalvojumi par Azerbaidžānas iestāžu iesaistīšanos Kalnu Karabahas kapsētu, baznīcu un vēsturisko pieminekļu iznīcināšanā;

M. tā kā ieilgušais konflikts ir katastrofāli ietekmējis Kalnu Karabahas un reģiona kultūras mantojumu; tā kā pēdējo 30 gadu laikā Azerbaidžāna ir neatgriezeniski iznīcinājusi reliģisko un kultūras mantojumu, jo īpaši Nahčivanas Autonomajā Republikā, kur ir iznīcinātas 89 Armēnijas baznīcas, 20 000 kapi un vairāk nekā 5 000 kapakmeņu; tā kā tas ir noticis arī bijušajās konflikta zonās, kuras Armēnija atgrieza Azerbaidžānai, jo īpaši gandrīz pilnīgi iznīcinot un izlaupot Agdamu un Fuzuli;

N. tā kā pirmā Kalnu Karabahas kara rezultātā tika sabojāts vai iznīcināts Azerbaidžānas kultūras mantojums, tostarp Azerbaidžānas iekšzemē pārvietoto personu pamestie kultūras un reliģijas objekti; tā kā šie objekti tika vai nu iznīcināti, daļēji iznīcināti, atstāti novārtā vai nojaucot tos celtniecības materiālu iegūšanai;

O. tā kā armēņu kultūras mantojuma pēdas Kalnu Karabahas reģionā tiek iznīcinātas, ne tikai to bojājot un sagraujot, bet arī falsificējot vēsturi un mēģinot to attēlot kā tā dēvēto Kaukāza albāņu kultūras mantojumu; tā kā 2022. gada 3. februārī Azerbaidžānas kultūras ministrs *Anar Karimov* paziņoja par darba grupas izveidi, kuras uzdevums ir likvidēt "armēņu atstātās fiktīvās pēdas uz albāņu reliģiskajiem tempļiem",

1. stingri nosoda Azerbaidžānas pastāvīgi īstenoto politiku iznīcināt un noliegt armēņu kultūras mantojumu Kalnu Karabahā un tās apkārtnē, pārkāpjot starptautiskās tiesības un neseno Starptautiskās Tiesas lēmumu;

2. atzīst, ka armēņu kultūras mantojuma iznīcināšana ir daļa no plašākas Azerbaidžānas iestāžu atbalstītas sistemātiskas valsts līmeņa armenofobijas politikas, vēstures revizionisma un naida pret armēņiem kurināšanas, tostarp cilvēka cieņas mazināšanas, vardarbības slavināšanas un teritoriālu prasību pret Armēnijas Republiku izvirzīšanas, kas apdraud mieru un drošību Dienvidkaukāzā;

3. uzsver, ka kultūras mantojumam ir universāla dimensija kā vēstures liecībai, kas nav nošķirama no tautu identitātes un kas starptautiskajai sabiedrībai ir jāaizsargā un jāsaglabā nākamajām paaudzēm; uzsver reģiona bagātā kultūras mantojuma nozīmi; mudina visas valstis veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu to kontrolētajā teritorijā esošo nemateriālā kultūras mantojuma objektu aizsardzību; pauž nožēlu par to, ka Kalnu Karabahas reģionā notikušie konflikti ir noveduši pie kopīgā kultūras mantojuma iznīcināšanas un izlaupīšanas, tādējādi veicinot vēl lielāku neuzticēšanos un naidīgumu;

4. atgādina, ka vēstures revizionisms un kultūras vai reliģiskā mantojuma postīšana un iznīcināšana ir pretrunā Starptautiskās Tiesas 2021. gada 7. decembra rīkojumam, kā arī Parlamenta 2021. gada 20. maija rezolūcijai ([3]);

5. tāpat kā Starptautiskās Tiesas prokuratūra atzīst, ka kultūras mantojums ir unikāls un nozīmīgs tautu kultūras un identitātes apliecinājums un ka materiālā vai nemateriālā kultūras mantojuma bojāšana un iznīcināšana ir zaudējums skartajām kopienām, kā arī starptautiskajai sabiedrībai kopumā;

6. atzinīgi vērtē *UNESCO* svarīgo lomu kultūras mantojuma aizsardzībā un kultūras popularizēšanā kā līdzekli cilvēku tuvināšanai un dialoga veicināšanai;

7. atzinīgi vērtē *UNESCO* priekšlikumu nosūtīt neatkarīgu ekspertu misiju un aicina to darīt nekavējoties; uzsver, ka Azerbaidžānai ir jānodrošina netraucēta piekļuve visiem kultūras mantojuma objektiem, lai misija varētu veikt to apskati uz vietas un pārliecināties, kādā stāvoklī ir šie objekti;

([3]) Eiropas Parlamenta 2021. gada 20. maija rezolūcija par karagūstekņiem pēc nesenākā Armēnijas un Azerbaidžānas konflikta, OV C 15, 12.1.2022., 156. lpp.

8. stingri uzstāj, ka Azerbaidžānai ir jānodrošina *UNESCO* piekļuve kultūras mantojuma objektiem tās kontrolētajās teritorijās, lai būtu iespējams veikt to apskati un lai Azerbaidžāna varētu nodrošināt to aizsardzību; mudina Azerbaidžānu nodrošināt, lai pirms *UNESCO* novērtēšanas misijas netiktu skarti armēņu kultūras mantojuma objekti un lai pirms tam notiktu apspriešanās ar Armēnijas un starptautiskajiem kultūras mantojuma ekspertiem un viņi tikti cieši iesaistīti darbībās armēņu kultūras mantojuma objektos; aicina pilnībā atjaunot šos un citus iznīcinātos objektus un vairāk iesaistīt starptautisko sabiedrību, jo īpaši *UNESCO*, reģionā esošo pasaules kultūras mantojuma objektu aizsardzībā;

9. aicina ES aktīvi piedalīties Kalnu Karabahā apdraudētā kultūras mantojuma aizsardzības centienos, jo īpaši izmantojot mehānismus, kas paredzēti, lai atvieglotu *UNESCO* faktu vākšanas misijas darbību; mudina īstenot visas iniciatīvas, tostarp privātās iniciatīvas, lai palīdzētu saglabāt šo mantojumu; ierosina izmantot ES Satelītcentru (*SatCen*), lai nodrošinātu satelītattēlus nolūkā palīdzēt noteikt reģionā esošā apdraudētā kultūras mantojuma ārējo stāvokli;

10. uzsver nepieciešamību pievērsties vēsturiskā un kultūras mantojuma aizsardzībai plašākā kontekstā, proti, saistībā ar Armēnijas un Azerbaidžānas konflikta atrisināšanu un Kalnu Karabahas statusa galīgo noteikšanu; šajā sakarībā aicina Azerbaidžānu atteikties no saviem radikālajiem mērķiem, militāristiskās pieejas un teritoriālajām prasībām pret Armēniju un godprātīgi iesaistīties sarunās par Kalnu Karabahas galīgo statusu EDSO Minskas grupas aizgādībā;

11. uzsver, ka pasākumi, kas norādīti Starptautiskās Tiesas 2021. gada 7. decembra rīkojumos, ir jāveic nekavējoties; uzsver, ka starptautiskajai sabiedrībai būtu nekavējoties jānovērš jebkādi jauni kultūras mantojuma iznīcināšanas vai pārveidošanas gadījumi;

12. aicina Azerbaidžānu pilnībā īstenot Starptautiskās Tiesas pagaidu lēmumu, jo īpaši "atturēties no armēņu valodas apspiešanas, armēņu kultūras mantojuma iznīcināšanas vai citādas armēņu vēsturiskās kultūras klātbūtnes pārtraukšanas un nekavēt armēņu piekļuvi savam kultūras mantojumam un tā izmantošanu, kā arī atjaunot vai atdot visas armēņu kultūras un reliģiskās ēkas un objektus, artefaktus vai priekšmetus";

13. atkārtoti aicina ES iekļaut arheoloģisko un vēsturisko objektu aizsardzības klauzulu rīcības plānos, ar ko reglamentē partnerību starp ES un Armēniju un Azerbaidžānu, kuras abas piedalās Eiropas kaimiņattiecību politikā;

14. uzsver, ka minoritāšu tiesību, tostarp tiesību uz vēsturisko, reliģisko un kultūras mantojumu, ievērošana ir būtisks priekšnoteikums efektīvai Eiropas kaimiņattiecību politikas īstenošanai un tādu apstākļu radīšanai, kas veicina atjaunošanu pēc kara, patiesu izlīgumu un labas kaimiņattiecības starp Armēniju un Azerbaidžānu;

15. aicina Azerbaidžānas un Armēnijas valdības ar starptautiskās sabiedrības atbalstu nodrošināt efektīvu izmeklēšanu attiecībā uz visiem apgalvojumiem par starptautisko tiesību pārkāpumiem, tostarp nodrošināt kultūras mantojuma aizsardzību;

16. aicina ES un dalībvalstis turpināt atbalstīt to starptautisko organizāciju darbu, kuru mērķis ir kultūras un reliģiskā mantojuma aizsardzība;

17. aicina ES un dalībvalstis turpināt atbalstīt steidzamu humānās palīdzības sniegšanu;

18. aicina ES un dalībvalstis atbalstīt Armēnijas un Azerbaidžānas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas patiesi veicina izlīgumu;

19. aicina ES, *UNESCO*, Eiropas Padomi un EDSO kopīgi veicināt un atbalstīt centienus aizsargāt kultūras un reliģisko mantojumu;

20. aicina Komisiju izmantot visus pieejamos mehānismus, lai novērstu vandālisma aktus un kultūras mantojuma iznīcināšanu vai pārveidošanu Kalnu Karabahā;

21. uzsver, ka starptautiskās sabiedrības centieni aizsargāt kultūras mantojumu ir būtiski, lai liktu pamatus noturīgam mieram reģionā;

22. uzdod priekšsēdētājai nosūtīt šo rezolūciju Eiropas Komisijas priekšsēdētājas vietniekam/Savienības augstajam pārstāvim ārlietās un drošības politikas jautājumos, Padomei, Komisijai, Armēnijas valdībai un prezidentam, Azerbaidžānas valdībai un prezidentam, Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas ģenerālsekretāram, Eiropas Padomes ģenerālsekretāram, *UNESCO* ģenerāldirektoram un ANO ģenerālsekretāram.